

УДК 78.071.1(477):785(477.83/.86)
DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/76-2-20>

Маркіян ШАЛИГІН,
orcid.org/0009-0004-7141-7046
аспірант кафедри вокально-хорового, хореографічного та образотворчого мистецтва
Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка
(Дрогобич, Львівська область, Україна) markiianshalyhin@gmail.com

ТВОРЧА ПОСТАТЬ С. ЛЮДКЕВИЧА НА ТЛІ СТАНОВЛЕННЯ Й ПОШИРЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ СИМФОНІЧНОЇ МУЗИКИ СХІДНОЇ ГАЛИЧИНИ

У статті проаналізовано культурно-організаційну, музикологічну, педагогічну та диригентсько-концертну діяльність видатного українського композитора Станіслава Людкевича, яка впродовж усього його творчого життя була спрямована на формування й розвиток української музики на західноукраїнських землях. Автор пропонує власний аспект аналізу діяльності композитора, а саме – у контексті визначення ролі митця у становленні та поширенні симфонічної традиції на теренах Східної Галичини.

Охарактеризовано соціокультурну ситуацію, в якій розгорталось творче життя С. Людкевича. Розглянуто культурно-організаційну діяльність композитора, який виступив засновником першого українського симфонічного оркестру при Музичному товаристві імені М. Лисенка у Львові. Визначено особливості роботи композитора в якості диригента симфонічного колективу та інтерпретатора власних творів.

На основі аналізу музикознавчих праць композитора охарактеризовано його позицію щодо розвитку національного музичного мистецтва, зокрема й симфонічних жанрів. Особливо марковано роль С. Людкевича у вивченні, збиранні, упорядкуванні та популяризації симфонічної творчості Михайла Вербицького, якого митець вважав першим і найбільшим композитором Галицької України. Присвятивши М. Вербицькому три ґрунтовні статті, С. Людкевич став першим музикантом-дослідником, який різнобічно вивчав симфонічну творчість автора національного гімну.

На основі спогадів сучасників та вихованців визначено роль Людкевича-педагога у становленні традицій української композиторської та музикознавчої школи у Галичині.

У висновках зазначено, що, окрім власного композиторського доробку у галузі симфонічної музики, культурно-організаційна, музикознавча та диригентська діяльність композитора мала значний вплив на розвиток симфонічної музики та професіоналізацію музичного життя Східної Галичини.

Ключові слова: Станіслав Людкевич, Михайло Вербицький, Східна Галичина, симфонічна музика, симфонічний оркестр, галицькі композитори.

Markiian SHALYHIN,
orcid.org/0009-0004-7141-7046
PhD Student at the Department of Vocal and Choral, Choreographic and Visual Arts
Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University
(Drohobych, Lviv region, Ukraine) markiianshalyhin@gmail.com

THE CREATIVE FIGURE OF S. LYUDKEVYCH IN THE CONTEXT OF THE DEVELOPMENT AND SPREAD OF UKRAINIAN SYMPHONIC MUSIC IN EASTERN GALICIA

The article analyses the cultural, organisational, musicological, pedagogical, conducting and concert activities of the outstanding Ukrainian composer Stanislav Liudkevych, which throughout his creative life was aimed at the formation and development of Ukrainian music in the Western Ukrainian lands. The author offers his own aspect of the analysis of the composer's activity, namely, in the context of determining the role of the artist in the formation and spread of the symphonic tradition in Eastern Galicia.

The article describes the socio-cultural situation in which S. Liudkevych's creative life unfolded. The cultural and organisational activities of the composer, who was the founder of the first Ukrainian symphony orchestra at the M. Lysenko Music Society in Lviv, are considered. The peculiarities of the composer's work as a conductor of a symphony orchestra and an interpreter of his own works are determined.

Based on the analysis of the composer's musicological works, his position on the development of national musical art, including symphonic genres, is characterised. The role of S. Liudkevych in studying, collecting, compiling and popularising the symphonic works of Mykhailo Verbytskyi, whom the composer considered the first and greatest composer of Galician Ukraine, is particularly marked. Dedicating three thorough articles to M. Verbytskyi, S. Liudkevych became the first musician-researcher to comprehensively study the symphonic work of the author of the national anthem.

Based on the memoirs of his contemporaries and students, the author defines the role of Liudkevych as a teacher in the formation of the traditions of the Ukrainian school of composition and musicology in Galicia.

The article concludes that, in addition to his own compositional work in the field of symphonic music, the composer's cultural, organisational, musicological and conducting activities had a significant impact on the development of symphonic music and the professionalisation of musical life in Eastern Galicia.

Key words: Stanislav Liudkevych, Mykhailo Verbytskyi, Eastern Galicia, symphonic music, symphony orchestra, Galician composers.

Постановка проблеми. Могутня постать С. Людкевича стала знаковою для ствердження української ідентичності на теренах Східної Галичини, адже митець в усіх галузях своєї діяльності послідовно та неухильно дотримувався принципів втілення національного духу. Композиторська творчість, культурно-організаційна, педагогічна та диригентсько-концертна діяльність, музикознавча робота і музична критика С. Людкевича системно були спрямовані на формування й розвиток української музики на західноукраїнських землях. Більшість аспектів багатогранної постаті композитора вже досліджено українським мистецтвознавством, зокрема власне творчість композитора, його громадська і музично-критична діяльність тощо. Проте й досі залишаються мало вивченою важлива галузь його творчості, а саме – симфонічний доробок композитора та культурно-організаційна, музикознавча та диригентська діяльність С. Людкевича, спрямована на поширення української симфонічної музики на теренах Східної Галичини у першій половині ХХ ст. У порівнянні з музикою вокально-хоровою, симфонічні твори С. Людкевича займають набагато скромніше місце, адже соціокультурні обставини творчості композитора були сприятливішими саме для музики зі словом, а постійна робота С. Людкевича з численними хоровими колективами краю вимагала й безперервного оновлення репертуару, завдяки чому в умовах опору тотальному ополяченню Галичини професійна українська музика знаходила свій шлях до широкої громадськості. Та композитор плідно працював і у галузі музики симфонічної. В його творчості представлені жанри симфонії, концертної увертюри, симфонічної поеми, оркестрової сюїти, які потребують окремого ретельного вивчення й цілісного аналізу.

В умовах посилення інтересу вітчизняної та зарубіжної публіки до української музики вивчення симфонічного доробку С. Людкевича набуває особливої актуальності, адже для створення симфонічним диригентом художньо переконливої виконавської інтерпретації необхідним є знання особливостей музики композитора. Цій великій роботі має передувати визначення ролі митця у становленні української симфонічної музики Східної Галичини у першій половині ХХ ст.,

адже, окрім власне композиторської творчості, інші аспекти діяльності С. Людкевича також значною мірою вплинули на поширення симфонічної музики у краї, її різнобічне вивчення та становлення виконавської культури.

Аналіз досліджень. У сучасному музикознавстві немає браку досліджень композиторської творчості С. Людкевича, проте його діяльність у площині популяризатора симфонічної культури на Східній Галичині залишилася поза колом інтересів науковців. Аналіз творчої діяльності С. Людкевича базується на біографічних джерелах, зокрема на матеріалах, зібраних удою композитора З. Штундер (Штундер, 1999; 2005); спогадах його сучасників і вихованців, поміж яких виділяємо М. Колесу (1979), С. Павлишин (2010), Т. Гнатів (2010); а також власних статей С. Людкевича (1999), в яких він демонструє свою громадянську й мистецьку позицію та надає ґрунтовну оцінку творчості інших майстрів у жанрах симфонічної музики.

Мета статті. На основі вивчення й систематизації масиву матеріалів про творче життя композитора, спогадів його учнів, музично-критичних і музикознавчих праць самого С. Людкевича автор статті ставить за мету визначення його ролі у становленні та поширенні української симфонічної музики Східної Галичини у першій половині ХХ ст.

Виклад основного матеріалу. Активна діяльність С. Людкевича у галузі культурно-організаційній, музикознавчій та диригентській припадає на період з кінця ХІХ ст. до окупації Західної України радянською владою у вересні 1939 року. Відтоді митець зосередився лише на композиторській і педагогічній діяльності, відійшовши від активного громадського життя і музикознавчої роботи. Можемо припуститися думки, що постійне звернення з цього часу до симфонічної музики стало для композитора способом уникати висловлення своєї особистісної громадянської позиції щодо наслідків «совецької культурної політики».

Культурно-організаційна діяльність С. Людкевича. Першочергово становленню української симфонічної музики Східної Галичини С. Людкевич послужився як організатор у 1919 році першого українського симфонічного оркестру при Музичному товаристві імені М. Лисенка. Особлива роль

колективу у культурному житті Галичини стає зрозумілою за умов її розгляду на тлі тогочасної соціокультурної ситуації, коли політика польського уряду щодо українства була значно жорсткішою, аніж за часів Австро-Угорщини. Майже у вісім разів було скорочено кількість українських шкіл, а діяльність українських культурних організацій була значно загальмована. Якщо хорова творчість українських композиторів ще знаходила свій шлях до слухача, то музика інструментальна, зокрема й оркестрова, була репрезентована досить обмежено, адже вимагала значної професійної підготовки. Забезпечити виконавцями повноцінний симфонічний оркестр було надзвичайно складно. Проте відомо, що впродовж 1923–1939 років колектив презентував низку концертних програм, здійснених під орудою самого С. Людкевича, а також А. Рудницького та М. Колесси.

Складовою культурно-організаційної роботи вважаємо також діяльність С. Людкевича в якості лектора-просвітника. Він відгукувався на прохання практично усіх галицьких товариств, зокрема «Просвіти», Товариства імені І. Котляревського, Наукового товариства імені Т. Шевченка, Музичного товариства імені М. Лисенка, Руського педагогічного товариства, Товариства українських наукових викладів імені П. Могили, виступаючи зі вступним словом, коментарями до творів, лекціями не лише у Львові, але й Перемишлі, Самборі, Станіславові, Коломиї, Тернополі, Чернівцях, Празі. С. Павлишин констатує настільки високу громадську активність композитора, що без його участі не відбувалася жодна культурна подія на теренах краю (Павлишин, 2010: 4). С. Людкевич активно популяризував творчість галицьких композиторів. У 1921 р. на урочистостях з нагоди вшанування М. Вербицького за участі хорів «Львівський Боян» і «Бандурист» композитор виголосив вступне слово, згадавши симфонічну творчість автора державного гімну України як таку, що потребує вивчення і популяризації (Штундер, 2005).

Культурно-організаційна діяльність С. Людкевича тісно пов'язана і з його роботою в якості диригента, адже досить часто він виступав не лише ініціатором проведення заходів і створення концертних програм, але й безпосереднім їх виконавцем.

Людкевич-диригент. Переважна більшість галицьких композиторів кінця XIX – першої третини XX ст. були водночас і диригентами, адже велика кількість аматорських хорових колективів і зосередження композиторської творчості саме на вокально-хорових жанрах потребувала й значної кількості саме хорових диригентів. Досвід

С. Людкевича підтверджує цю тезу, адже впродовж майже сорока років композитор керував різноманітними хоровими колективами. З. Штундер вказує, що вперше в якості диригента С. Людкевич постав перед хором Ярославської гімназії у віці 13 років (Штундер, 2005: 56).

У часі навчання у Львівському університеті майбутній композитор був засновником і диригентом студентського хору (Штундер, 2005: 94). З цим аматорським колективом С. Людкевич здійснив багато концертних подорожей Галичиною, Закарпаттям, Буковиною. У виступах колективу композитор був не лише диригентом, але й концертмейстером. У репертуарі студентського хору, а згодом і хору «Львівського Бояна», яким також диригував композитор, були вокально-симфонічні твори, що потребували й практики симфонічного диригування. Так, у концерті 1900 р. з нагоди вшанування Т. Шевченка хор «Львівського Бояна» виконував фінал з опери «Утоплена» М. Лисенка (Бермес, 2020: 34).

Азами професійного мистецтва диригента композитор оволодів у часі, коли він був вільним слухачем у консерваторії Галицького музичного товариства (1897–1899). Надалі «продуктивна диригентсько-організаторська праця окріпла професійно в Австрії, куди С. Людкевич прибув з метою завершення музичної освіти в Музично-історичному інституті при Віденському університеті. Тут, окрім музикологічних студій, що увінчалися захистом докторської дисертації, слухав лекції з композиції та інструментування, поліфонії, ряду інших дисциплін, а також навчався на курсах диригування й контрапункту, організованих австрійським композитором, теоретиком і диригентом Олександром фон Землінським (викладачем А. Шенберга). Після закінчення курсів Людкевич отримав від Землінського посвідчення, що давало змогу працювати диригентом в Австрії або Німеччині» (Немцова, 2012: 38). З. Штундер маркує високу оцінку О. Землінського успіхів С. Людкевича, адже його викладач у цьому посвідченні зазначає «всеосяжний» рівень освіти та «високооригінальне композиторське обдарування» молодого митця (Штундер, 2005: 193–194). Дослідниця також вказує, що про високий рівень диригентського таланту композитора писала віденська преса після концертів хорової музики під його орудою. Проте композитор мав і безпосередню практику симфонічного диригування.

До початку Першої світової війни та після повернення у Львів з полону С. Людкевич керував низкою хорових колективів, зокрема й «Львівським Бояном», чоловічими хорами «Сокіл»,

«Бандурист», хором жіночої гімназії сестер Василянок та ін. Про диригування С. Людкевичем вокально-симфонічних творів відомо небагато. Так, посилаючись на публікації В. Барвінського у газеті «Діло» за 1925 р., І. Бермес вказує: «Важливою подією в житті С. Людкевича й галицького музичного громадянства стало святкування 25-річчя творчої діяльності митця (1925). Ця неординарна мистецька імпреза мала неабиякий успіх і широкий резонанс, адже в концертній програмі вперше було виконано всі частини кантати-симфонії «Кавказ» на текст поеми Т. Шевченка. Втілили задум «Львівський Боян» і симфонічний оркестр Музичного товариства імені М. Лисенка» (Бермес, 2020: 36). В. Барвінський акцентував важливість цієї події ще й тому, що за диригентським пультом був сам С. Людкевич. Під орудою автора хор «Львівський Боян» виконав кантату-симфонію ще й 1927 року, а також його першу частину та кантату-поему «Заповіт» у 1931 р.

Іван Остапович, посилаючись на газету «Діло» від 13.12.1928 року, зазначає, що у програмі ювілейних концертів Товариства ім. М. Лисенка була виконана «Стрілецька рапсодія» С. Людкевича. Він вказує, що «в анонсі не зазначено диригента, але очевидно це міг бути сам автор. Виконував симфонічний оркестр, або як писали тоді – симфонічна оркестра, Інституту Лисенка» (Остапович, 2021). М. Колесса зазначає, що у 1928 р. Львівський симфонічний оркестр під орудою С. Людкевича виконав також «Українську сюїту» М. Колесси та «Українську рапсодію» В. Барвінського (Колесса, 1979: 196–200).

У контексті усвідомлення цього виду діяльності С. Людкевича важливою є оцінка його диригентської техніки іншим відомим диригентом та його сучасником, автором підручника «Основи техніки диригента» М. Колессою. Він, на відміну від С. Людкевича, мав багатий досвід професійної діяльності у галузі керування симфонічним оркестром¹, тому до оцінки диригентської практики свого старшого сучасника підходив досить критично. М. Колесса констатує, що С. Людкевич досконало не володів «технікою диригування, його жести були надто великі, розмахисті», проте далі він зазначає, що «його добре розуміли не тільки хористи, а й професіональні оркестранти». Певний брак диригентської досконалості, на думку М. Колесси, не завадив митцю у роботі з колек-

тивами, адже своєю харизмою він умів запалити інтерес і прагнення до роботи у співаків, що й дозволяло проводити репетиції «послідовно, планомірно». С. Людкевич у роботі завжди «знав чого хотів і вмів того добитися» (Колесса, 1979: 203).

Дослідники вважають, що востаннє за диригентським пультом С. Людкевич стояв на концерті на честь 125-ти річного ювілею Т. Шевченка, де диригував виконанням першої частини кантати-симфонії «Кавказ» та симфонічної фантазії «Веснянки». «Саме з цього концерту збереглася єдина фотографія Людкевича диригуючого, зроблена на репетиції перед самим концертом» (Штундер, 2005: 393).

Загалом, можемо констатувати, що, незважаючи на помітну перевагу в диригентській діяльності С. Людкевича хорової музики, у поєднанні з іншими галузями його роботи вона зробила свій внесок у розвиток симфонічної музики також. Ми схильні погодитися з твердженням І. Бермес про те, що «плідна диригентська практика митця на теренах східної Галичини сприяла злету хорової справи, популяризації, вельми часто й першопрочитанню творів українських композиторів, ширше – професіоналізації музичного життя» (Бермес, 2020: 37). Проте у тих нечастих концертах з оркестром С. Людкевич виступав популяризатором симфонічної творчості українських композиторів, першочергово – галицьких. Також слушним, на нашу думку, є висновок М. Колесси про те, що постать С. Людкевича як композитора, музикознавця, фольклориста, культурно-просвітнього діяча повністю затьмарила його в іпостасі диригента (Колесса, 1979: 203).

Людкевич-музикознавець. У контексті визначення ролі музикознавчої діяльності композитора у розвитку симфонічної музики Східної Галичини найбільшим його здобутком вважаємо популяризацію й редагування симфоній М. Вербицького. У рефераті, виголошеному на святочній академії в Яворові з нагоди 120-літніх роковин композитора, С. Людкевич визначив місце творчості композитора у музичній культурі Східної Галичини, назвавши його першим піонером «української музики на Галицькій Україні в 40-х роках минулого століття, себто в часах, коли у нас ще не було ні Лисенка, ні «Запорожця за Дунаєм», ні «Вечорниць» Ніщинського». С. Людкевич зазначає, що М. Вербицький «ставив основи нашої музичної літератури на всіх її ділянках, за виїмком хіба фортепіанної музики та опери» (Людкевич, 1999: 346). Далі композитор додає, що Вербицький є «нашим симфоніком, а десяток його так званих симфоній (чи радше, увертюр), у які

¹ М. Колесса в якості диригента співпрацював із симфонічними оркестрами Львівської філармонії, Театру опери та балету, а також як викладач виховав цілу плеяду відомих українських диригентів.

не раз зручно вплітає народні пісенні і танкові мотиви – є першою талановитою спробою української симфонічної музики в Галичині й на Україні взагалі, тим наріжним каменем, від якого починає творитися ця література» (Людкевич, 1999: 347). Для С. Людкевича М. Вербицький постає «не тільки музикою, але також символом нашого національного відродження в Галичині. Він, як усякий справді великий творчий талант, став найкращим виразником наших національних змагань і думок у 40–70-х роках XIX століття» (там само). У підсумку сказаного С. Людкевич називає композитора «великим батьком галицької музики» (там само).

Творчості М. Вербицького Людкевич-музикознавець присвятив три публікації – «Михайло Вербицький» (1920), «Бібліографія творів М. Вербицького» (1920), «Михайло Вербицький та українська суспільність» (1934). У першій з них С. Людкевич, назвавши М. Вербицького «першим і найбільшим композитором Галицької України», закликає до збирання й упорядкування його творів. І цю складну й кропітку роботу він сам і розпочав, склавши нотографію його композицій. Зміст цієї статті, згідно думки О. Захарчук, «репрезентує Людкевича як літературно обдаровану людину з глибокою музикознавчою інтуїцією, що базується на європейській професійній освіті» (Захарчук). У сукупності у цих трьох статтях «подано надзвичайно глибоку, чітко сформульовану, аргументовану, лаконічно і літературно викладену характеристику творчого доробку композитора, показано його вагомий роль як символу українського національного відродження в Галичині» (там само). Дослідниця також зауважує, що С. Людкевич «постійно займався редагуванням творів Вербицького. Так, Симфонію Ре-мажор він переклав для фортеп'яно в 4 руки, щоб уможливити її виконання, оскільки на той час в Галичині не було симфонічного оркестру; а чоловічий хор «Заповіт» переклав на мішаний склад» (там само).

У результаті листування з Ярославом Вербицьким, онуком композитора, що вчителював у Ляньцуті, С. Людкевич отримав рукописи композитора та упорядкував нотографію його творів. Він надав високу оцінку симфонічній творчості М. Вербицького, назвавши її першою талановитою спробою української музики не лише в Галичині, але й в Україні загалом та початком усієї вітчизняної симфонічної творчості. Ми цілковито погоджуємося з такою оцінкою, адже на час створення М. Вербицьким симфоній (1849–1865), симфонія М. Калачевського (1876), яку часто вважають першим українським твором цього жанру, ще не була скомпонована.

У статті «Михайло Вербицький та українська суспільність» С. Людкевич здійснює стислий ана-

ліз симфонічного стилю М. Вербицького, вказуючи на його окремі композиційні недосконалості на кшталт обмеження засобів у розробці тем, але й маркує «майстерне використання народно-пісенних і танцювальних мотивів у симфонічних увертюрах Вербицького» (Людкевич, 1999: 347). Загалом, в інтерпретації С. Людкевича М. Вербицький дійсно постає батьком галицького професійного музичного мистецтва.

Щодо матеріалу музики, зокрема й симфонічної, важливими вважаємо міркування С. Людкевича, висловлені у статті «Націоналізм у музиці» (1905), в якій він окреслює проблему національної ідентичності музики. Музичні твори композитор називає зразками «сконденсованого людського життя», а отже й націоналізм у мистецтві «се ніщо інше, як лиш різнородна форма вираження того самого духовного змісту, тих самих людських ідей та змагань» (Людкевич, 1999: 35). Через декілька десятиліть А. Ольховський у знаковому для українського історичного музикознавства дослідженні «Нарис історії української музики» (1939) розвиває думку композитора, стверджуючи, що «історія української музики – це історія національної музики, а тому вона перш за все мусить дати відповідь на питання: якою мірою і якими засобами вона розкриває творче самовизначення народу?» (Ольховський, 2003: 53). Звичайно, тривала робота композитора зі збирання та опрацювання фольклору сприяла формуванню тематизму симфонічних творів як самого С. Людкевича, так й інших галицьких митців. Ця проблема ще очікує окремого інтересу науковців та потребує свого окремого дослідження.

Знання специфіки галицького фольклору, який композитор тривалий час збирав і досліджував, безперечно, стимулювали інтерес С. Людкевича до вивчення проблеми національної ідентичності в музиці, що й втілювалося у статті «Націоналізм у музиці». Згодом, при написанні дисертації у Музично-історичному інституті Віденського університету на здобуття ступеня доктора філософії в галузі музики (1907), композитор в якості аналітичного матеріалу використав зібраний фольклорний матеріал, зокрема гуцульські сопілкові награвання.

Варто також маркувати зв'язок музикознавчої діяльності С. Людкевича з власною композиторською творчістю. Його дисертація була присвячена програмності в музиці та її засобам («Дві проблеми розвитку звукообразності»), що врешті привело композитора до створення, починаючи з 1920-х рр., низки програмних симфонічних поем та програмної симфонії («Прикарпатська»). Зважаючи на відсутність поетичного тексту у симфонічних творах, національну ідентичність у них у

значній мірі формує опора на фольклорний матеріал, чого притримувався сам композитор і чому навчав своїх вихованців.

Людкевич-педагог. Композитора по праву вважають одним з фундаторів музичної освіти в Галичині, адже розбудову професійної музичної освіти на теренах краю він вважав «найважливішою справою свого життя, окрім творчості» (Гнатів, 2010: 115). Впродовж 1910–1915 років С. Людкевич очолював Вищий музичний інститут імені М. Лисенка. Після повернення з російського полону у 1920–30-тих роках був у числі організаторів філій інституту у містах Дрогобич, Перемишль, Борислав, Стрий, Станіслав, Самбір, Тернопіль, Коломия, Яворів та Золочів. Добре знаючи стан справ у галузі літургійного співу, композитор став ініціатором створення Інституту церковної музики у Львові. У цій справі він отримав підтримку митрополита Андрея Шептицького (Штундер, 1999: 17). Від 1939 року композитор завідував кафедрою теорії та композиції Львівської консерваторії. Педагогічній діяльності композитор присвятив понад 70 років, працюючи у консерваторії до 92-річного віку.

У статті «Кілька слів про потреби заснування українсько-руської музичної консерваторії» композитор-педагог окреслює принциповий підхід до виховання митців, що резонує його міркуванням про національну ідентичність: «Ми не сміємо служити податливим матеріалом чужій культурі; се був би гріх непростимий. Ми мусимо чим скорше витворити у Львові такі музичні інституції, що виробляли б наш гарний музичний матеріал на свою музичну культуру. У першій ряді мусить стати такою інституцією ніщо інше, як українсько-руська музична консерваторія, себто школа, що взяла б собі задачу і програму виробляти наші не раз великі таланти на фахових музик і артистів» (Людкевич, 2000: 254). Ймовірно, що першочерговим завданням С. Людкевич вважав підготовку саме виконавців, а не композиторів. Сам він викладав композицію, гармонію, народну творчість, спецкурс з питань вокального мистецтва, хорове аранжування. Любов Баб'юк згадує, що С. Людкевич у роботі зі студентами «завжди прагнув виховувати у них самостійність мислення, творче ставлення до роботи, інтерес до пошуків нового в науці та мистецтві, націлював їх на розробку актуальних питань історії й теорії музики (Баб'юк, 1979: 191–192). Зауважимо, що такі відгуки, скоріше, представляють собою так звані «зовнішні виміри педагогіки С. Людкевича. Проте, були і внутрішні» (Коменда, 2020: 280). Зовнішня сторона – акцентуація особистісних рис композитора. Так, Стефанія Пав-

лишин згадує, що він був «чудовий ерудит, який міг відповісти на кожне правильно поставлене питання, він сам стимулював творчі і наукові пошуки, не випускав їх з поля зору, розпитував про них» (Павлишин, 2010: 85). Проте вона ж і зауважує інший вимір, в якому С. Людкевич «систематичних лекцій зі студентами не проводив» (там само). Богдан Луканюк додає, що «загалом уважалося, що викладач з нього ніякий» (Луканюк, 2010: 9). Тамара Гнатів робить спробу пояснити таку неоднозначність постаті композитора-педагога через свою власну неготовність до усвідомлення його величі: «Професор був викладачем вельми унікальним, колоритним і, безсумнівно, стихійним, а ми в цей час надто молодими і незрілими, щоби зрозуміти і належно цінити його» (Гнатів, 2010: 114). Усі згадані музикознавці у різний час були студентами С. Людкевича.

Аналізуючи спогади вихованців композитора, О. Коменда резюмує: «Учні С. Людкевича зазначають те, що він більше був викладачем-науковцем, ніж викладачем-дидактом, віддавав перевагу невимушеності спілкування, інтересу до вузько-професійних питань, натомість проявляв цілковиту байдужість до того, чи засвоїли студенти навчальний матеріал» (Коменда, 2020: 280).

З композиторів, хто вивчав у С. Людкевича теоретичні дисципліни, були М. Скорик та Б. Фільц. Можливо, на своєрідне бачення карпатського фольклору у симфонічній музиці М. Скорика, певним чином вплинув і досвід спілкування з С. Людкевичем. Вивчав композицію у класі С. Людкевича Григорій Цицалюк (1929–1995), який послідовно працював у галузі музики для симфонічного оркестру. В його творчому доробку є симфонічні поеми, симфонія та симфонічні сюїти. Проте надалі його життя розгорталось поза межами Галичини, адже після закінчення навчання (1953) він певний час працював у Вінниці, а з 1961 р. – у Харкові.

Загалом можемо констатувати, що Людкевич-педагог вплинув на становлення своїх вихованців-музикознавців, формування їх художніх смаків та громадянської позиції. Багато з них згодом стали дослідниками і популяризаторами симфонічної музики, зокрема й галицьких композиторів.

Культурно-організаційна, музикознавча та диригентська діяльність композитора, безперечно, мала значний вплив на розвиток симфонічної музики та професіоналізацію музичного життя Східної Галичини загалом. У підсумку також маркуємо, що поміж усіх українських композиторів краю саме С. Людкевич у першій половині ХХ ст. мав найпотужніший симфонічний доробок, вивчення якого має перспективу подальшого окремого дослідження.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Баб'юк Л. Музично-педагогічні діяльність С. П. Людкевича. *Творчість С. Людкевича* / упор. М. Загайкевич. Київ : Музична Україна, 1979. С. 184–195.
2. Бермес І. Диригентська діяльність Станіслава Людкевича. *Актуальні питання гуманітарних наук* : міжвуз. зб. наук. пр. молодих вчених ДДПУ ім. І. Франка / редкол.: М. П. Пантук (гол. ред.), А. І. Душний, І. І. Дмитрів та ін.. Дрогобич, 2020. Вип. 28. Т. 5. С. 32–38.
3. Гнатів Т. Станіслав Людкевич. Штрихи до портрету. *Спогади про Станіслава Людкевича* / упоряд. С. Павлишин. Львів : ТеРус, 2010. С. 108–117.
4. Захарчук О. Постать Михайла Вербицького в музикознавчій оцінці Станіслава Людкевича. URL: https://stavropigia.lviv.ua/index.php?id=15&tx_ttnews%5Btt_news%5D=445&cHash=bef45c0773ca0eeb0e60209082204c9a (дата звернення 06.05.2024)
5. Колесса М. Кілька слів про диригентську діяльність С. П. Людкевича. *Творчість С. Людкевича* / упоряд. М. Загайкевич. Київ : Музична Україна, 1979. С. 196–204.
6. Коменда О. І. Універсальна творча особистість в українській музичній культурі: дис. ... доктора мистецтвознавства за спеціальністю 17.00.03 «Музичне мистецтво». Національна музична академія України імені П. І. Чайковського Міністерства культури, молоді та спорту України. Київ, 2020. 519 с.
7. Луканюк Б. Мій Людкевич. *Спогади про Станіслава Людкевича* / упоряд. С. Павлишин. Львів : ТеРус, 2010. С. 8–40.
8. Людкевич С. Михайло Вербицький та українська суспільність. *Людкевич С.П. Дослідження, статті, виступи. Т. 1. Упорядкування, редакція, вступна стаття і примітки З. Штундер*. Львів: Дивосвіт, 1999. С.345–348.
9. Людкевич С. П. Націоналізм у музиці. *Людкевич С. П. Дослідження, статті, рецензії, виступи* / упоряд., ред., вст. ст. і прим. З. Штундер. Львів: Дивосвіт, 1999. Т. 1. С. 35–52.
10. Немцова Л. О. Хорові трансценденції Станіслава Людкевича в соціокультурному контексті епохи. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені В. Гнатюка*. Сер. Мистецтвознавство. Тернопіль : ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2012. № 3. С. 36–42.
11. Ольховський А. Нарис історії української музики / підготов. до друку, наук. ред., вступ. ст., комент. Л. Корній. Київ: Музична Україна, 2003. 512 с.
12. Остапович І. Станіслав Людкевич. Подвійні стандарти історії: Штрихи до портрету композитора. *Zaxid Net. Кultura*. 24.01.2021 URL: <https://zaxid.net/stanislav-lyudkevich-podviyni-standarti-istoriyi-n1513430> (дата звернення 06.05.2024)
13. Павлишин С. До 130-ї річниці композитора Станіслава Людкевича (1879–1979). *Спогади про Станіслава Людкевича* / упоряд. С. Павлишин. Львів : ТеРус, 2010. С. 3–7.
14. Штундер З. Станіслав Людкевич. Життя і творчість. У 2-х томах. Т.1. Львів : ПП «Бінар», 2005. 636 с.
15. Штундер З. С. Людкевич як музикознавець, фольклорист і музичний критик. *Людкевич С. Дослідження. Статті. Рецензії. Виступи. Т. 1* / упоряд., ред., вст. ст. і прим. З. Штундер. Львів : Дивосвіт, 1999. С. 5–28.

REFERENCES

1. Babiuk L. (1979). Muzychno-pedahohichni diialnist S. P. Liudkevycha. *Tvorchist S. Liudkevycha* [Musical and pedagogical activity of S. P. Liudkevych] / upor. M. Zahaikevych. Kyiv : Muzychna Ukraina. S. 184–195. [in Ukrainian].
2. Bermes I. (2020). Dyrhentska diialnist Stanislava Liudkevycha [Stanislav Liudkevych's conducting career]. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk : mizhvuz. zb. nauk. pr. molodykh vchenykh DDPU im. I. Franka* / redkol.: M. P. Pantiuk (hol. red.), A. I. Dushnyi, I. I. Dmytriv ta in.. Drohobych. Vyp. 28. T. 5. S. 32–38. [in Ukrainian].
3. Hnativ T. (2010). Stanislav Liudkevych. Shtrykhy do portretu [Stanislav Liudkevych. Strokes to the portrait]. *Spohady pro Stanislava Liudkevycha* / uporiad. S. Pavlyshyn. Lviv : TeRus. S. 108–117. [in Ukrainian].
4. Zakharchuk O. Postat Mykhaila Verbytskoho v muzykoznavchii otsintsi Stanislava Liudkevycha [The Figure of Mykhailo Verbytskyi in the Musicological Assessment of Stanislav Liudkevych]. URL: https://stavropigia.lviv.ua/index.php?id=15&tx_ttnews%5Btt_news%5D=445&cHash=bef45c0773ca0eeb0e60209082204c9a [in Ukrainian].
5. Kolessa M. (1979). Kilka sliv pro dyrhentsku diialnist S. P. Liudkevycha [A few words about S. P. Liudkevych's conducting career]. *Tvorchist S. Liudkevycha* / uporiad. M. Zahaikevych; redkol. Hordiichuk M. M. (holova). Kyiv : Muzychna Ukraina. S. 196–204. [in Ukrainian].
6. Komenda O. I. (2020). Universalna tvorcha osobystist v ukrainzii muzychnii kulturii [Universal personality in Ukrainian musical culture]: dys. ... doktora mystetstvovnavstva za spetsialnistiu 17.00.03 «Muzychne mystetstvo». *Natsionalna muzychna akademiia Ukrainy imeni P. I. Chaikovskoho Ministerstva kultury, molodi ta sportu Ukrainy*. Kyiv. 519 s. [in Ukrainian].
7. Lukaniuk B. (2010). Mii Liudkevych [My Ludkiewicz]. *Spohady pro Stanislava Liudkevycha* / uporiad. S. Pavlyshyn. Lviv: TeRus. S. 8–40. [in Ukrainian].
8. Liudkevych S. (1999). Mykhailo Verbytskyi ta ukrainska suspilnist [Mykhailo Verbytskyi and Ukrainian society]. *Liudkevych S.P. Doslidzhennia, statii, vystupy. T. 1. Uporiadkuvannia, redaktsiia, vstupna stattia i prymitky Z. Shtunder*. Lviv: Dyvosvit. S.345–348. [in Ukrainian].
9. Liudkevych S. P. (1999). O Natsionalizm u muzytsi [Nationalism in music]. *Liudkevych S. P. Doslidzhennia, statii, retsenzii, vystupy / uporiad., red., vst. st. i prym. Z. Shtunder*. Lviv: Dyvosvit. T. 1. S. 35–52. [in Ukrainian].
10. Nemtsova L. O. (2012). Khorovi transtsendentsii Stanislava Liudkevycha v sotsiokulturnomu konteksti epokhy Stanislav Liudkevych's [Choral Transcendence in the Socio-Cultural Context of the Era]. *Naukovi zapysky Ternopilskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni V. Hnatiuka*. Ser. Mystetstvovnavstvo. Ternopil : TNPU im. V. Hnatiuka. №3. S. 36–42. [in Ukrainian].
11. Olkhovskiy A. (2003). Narys istorii ukrainskoi muzyky [An outline of the history of Ukrainian music] / pidhotov. do druku, nauk. red., vstup. st., koment. L. Kornii. Kyiv: Muzychna Ukrain. 512 s. [in Ukrainian].
12. Ostapovych I. (2021). Stanislav Liudkevych. Podviyni standarty istorii: Shtrykhy do portretu kompozytora [Stanislav Liudkevych. Double standards of history: Strokes to the composer's portrait]. *Zakhid Net. Kultura*. URL: <https://zaxid.net/stanislav-lyudkevich-podviyni-standarti-istoriyi-n1513430> [in Ukrainian].
13. Pavlyshyn S. (2010). Do 130-yi richnytsi kompozytora Stanislava Liudkevycha (1879–1979) [On the 130th anniversary of the composer Stanislav Liudkevych (1879-1979)]. *Spohady pro Stanislava Liudkevycha* / uporiad. S. Pavlyshyn. Lviv : TeRus. S. 3–7. [in Ukrainian].
14. Shtunder Z. (2005). Stanislav Liudkevych. Zhyttia i tvorchist. [Stanislav Liudkevych. Life and work]. U 2-kh tt. T.1. Lviv : PP «Binar». 636 s. [in Ukrainian].
15. Shtunder Z. (1999). S. Liudkevych yak muzykoznavets, folkloryst i muzychnyi krytyk. [Liudkevych as a musicologist, folklorist and music critic]. *Liudkevych S. Doslidzhennia. Statii. Retsenzii. Vystupy. T. 1* / uporiad., red., vst. st. i prym. Z. Shtunder. Lviv : Dyvosvit. S. 5–28. [in Ukrainian].